

Драган Милићевић¹, Марија Милићевић²
Растислав Трајковић³

Прегледни стручни рад
DOI: 10.5937/VIK25017M

ПРАВО НА ВОДУ У СРБИЈИ: САДАШЊЕ СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Резиме: Приступ води и санитацији су признати од стране Уједињених нација као људска права фундаментална за здравље, достојанство и просперитет сваког човека и обухваћена су Агендом 2030. Као потписница Агенде 2030 Србија се обавезала на спровођење овог стратешки важног документа, међутим, на основу расположивих података евидентно је да неће испунити зацртане циљеве у погледу доступности и одрживог управљање водом и санитацијом. У овом раду дат је кратак приказ садашњег стања права на воду у Србији и основне активности које би Србија требала да спроведе како би побољшала веома лоше стање у овој области и обезбедила право на воду и санитацију свим својим грађанима.

Кључне речи: водоснабдевање, санитација, право на воду, Агенда 2030, интегрално управљање водним ресурсима.

THE RIGHT TO WATER IN SERBIA: CURRENT STATUS AND PERSPECTIVES

Abstract: Access to water and sanitation have been recognized by the United Nations as human rights fundamental to the health, dignity and prosperity of every person and are included in the 2030 Agenda. As a signatory to the 2030 Agenda, Serbia has committed to implementing this strategically important document, however, based on available data, it is evident that it will not meet the set goals in terms of accessibility and sustainable management of water and sanitation. This paper provides a brief overview of the current state of the right to water in Serbia and the basic activities that Serbia should implement in order to improve the very poor situation in this area and ensure the right to water and sanitation for all its citizens.

Key Words: water supply, sanitation, right to water, Agenda 2030, integrated water resources management.

1. Увод

Приступ води и санитацији су признати од стране Уједињених нација као људска права фундаментална за здравље, достојанство и просперитет сваког човека. Право на

¹ Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, Ниш, dragan.milicevic@gaf-ni.ac.rs, ORCID: 0000-0003-0617-2682:

² Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, Ниш, marija.milicevic@gaf-ni.ac.rs, ORCID: 0009-0000-8886-2200

³ Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, Ниш, rastislav.trajkovic@gaf-ni.ac.rs, ORCID: 0009-0001-0929-0468:

воду даје свима право на приступ довољној, безбедној, прихватљивој, физички доступној и приступачној води за личну и кућну употребу. Право на санитацију даје свима право на физички доступан и прихватљив приступ санитацији, у свим сферама живота, која је безбедна, хигијенска, сигурна и друштвено и културно прихватљива и која пружа приватност и осигурава достојанство.

Физичко присуство инфраструктуре није исто што и приступ води и санитацији. Услуга водоснабдевања или санитације не служи целој заједници ако је прескупа, непоуздана, нехигијенска, небезбедно лоцирана, неприлагођена мање способним групама или деци, или није родно сегрегирана, у случају тоалета и умиваоника.

Право на воду и санитацију је обухваћено детаљно и свеобухватно у Агенди за одрживи развој до 2030. године. Циљ одрживог развоја 6 (COR 6) позива на доступност и одрживо управљање водом и санитацијом за све и обухвата 8 подциљева који се прате у односу на 11 индикатора [1].

Као потписница Агенде 2030 и држава чланица Уједињених нација, Србија се обавезала на спровођење овог стратешки важног документа. Међутим, ни скоро десет година откако је Агенда 2030 ступила на снагу у Србији није учињено много у правцу остварења циљева, посебно када је у питању Циљ одрживог развоја 6. На основу расположивих података евидентно је да Србија неће испунити зацртане циљеве у погледу доступности и одрживог управљање водом и санитацијом.

У овом раду дат је кратак приказ садашњег стања права на воду у Србији и основне активности које би Србија требала да спроведе како би побољшала веома лоше стање у овој области и обезбедила право на воду и санитацију свим својим грађанима, као основно људско право.

2. Право на воду

Дефиницију људског права на воду, као једног од кључних права које има огроман значаја за одржавање живота сваке особе Уједињене нације су дале у Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима (ICESCR) у Општем коментару 15 (Чл. 11 и 12 Пакта) из 2002. године [2]. У Општем коментару је наведено да „Људско право на воду даје свима право на довољну, безбедну, прихватљиву, физички доступну и приступачну воду за личну и кућну употребу“. [3]

Према Општем коментару 15 право на воду спада у категорију права која гарантују и основа су за обезбеђивање одговарајућег животног стандарда, нарочито због тога што је оно основни услов опстанка и уско је повезано са правом на најбољи могући стандард здравља који је могуће постићи и са правом на одговорајуће становање и исхрану. Такође га треба посматрати у вези са другим правима обезбеђеним Међународном повељом о људским правима, пре свега правом на живот и људско достојанство [3]. У Општем коментару 15 је наведено да обавеза испуњења намеће државама чланицама да усвоје неопходне мере усмерене на потпуно остварење права на воду. Ова обавеза обухвата, између осталог, признање овог права у оквиру домаћег законодавног и политичког система, по могућству имплементације кроз домаће законодавство, усвајајући националну стратегију и акциони план за остварење

овог права; обезбедити да је вода финансијски доступна свима; и и да су системи за воду одрживи и унапређени, посебно у руралним и угроженим урбаним срединама [3].

Тумачења дата у Општем коментару 15 су необавезујућа, али су веома значајна јер су, између осталог дала дефиницију права на воду, нормативни садржај и права и обавезе при његовој имплементацији.

Генерална скупштина Уједињених нација је 2010. године усвојила Резолуцију 64/292 којом се експлицитно препознаје да је право на воду и санитацију основно људско право и исказује да је обезбеђивање воде за пиће од суштинског значаја у остваривању свих људских права [4]. Неки коментари сматрају да је постојање универзалног људског права на воду у Резолуцији Генералне скупштине из 2010. године засновано на основама постављеним у Општем коментару 15. Овом резолуцијом обавезују се земље чланице и међународне организације да обезбеде финансијска средства, људске ресурсе и технологију у обезбеђивању исправне воде за пиће свим земљама, а нарочито онима у развоју [4].

Према препорукама Уједињених нација право на воду за пиће, подразумева неколико аспеката [2]:

- водоснабдевање треба континуирано да обезбеди довољну количину воде по становнику, и то не само воду за пиће, већ и воду за сталне потребе у домаћинству, укључујући припрему хране, прање веша и одржавање личне хигијене,
- право на воду подразумева право на хигијенски исправну воду за пиће, што значи да вода мора да испуњава националне или друге прописане стандарде у погледу микробиолошких, физичких, хемијских и радиолошких особина како би могла да се користи за пиће,
- вода мора да буде прихватљива за корисника у погледу органолептичких особина (мириса, укуса и боје), а и сви објекти за водоснабдевање (од извора, преко цевовода, цистерни и слично) морају бити прихватљиви у погледу изгледа како би се корисници охрабрили да користе воду са њих
- вода мора бити физички лако доступна потрошачима, односно мора бити доступна у непосредној околини, у домаћинству, на радном месту, у образовним, здравственим и другим установама, при чему се такође мора водити рачуна о доступности особама са посебним потребама, деци, старима или женама,
- право на воду подразумева и право на приуштивост, што значи да трошкови водоснабдевања морају бити такви да омогућавају доступност воде и најсиромашнијем становништву, као и да ником не сме бити ускраћен приступ води за пиће чак и ако не поседује средства да је плати [2].

У сусрет новом миленијуму, Уједињене нације су, са жељом да дефинишу фундаменталне вредности на којима треба да почивају међународни односи у 21. веку, у септембру 2000. године усвојиле, Миленијумску декларацију, којом је на основу вредности као што су слобода, једнакост, солидарност, толеранција, поштовање природе и подела одговорности, дефинисано осам циљева за развој читавог света у наредних 15 година, односно до 2015. године [5].

Након истека 15 година, постигнути су значајни резултати на глобалном нивоу и остварен је напредак када су у питању бројни миленијумски циљеви, али ниједан није у потпуности испуњен. Такође, бројни проблеми су остали нерешени јер уопште нису били обухваћени Декларацијом, а у међувремену су настали и многи нови изазови за човечанство [5].

Постало је јасно да је нови стратешки оквир потребан свим земљама света, а не само земљама у развоју и да се економски напредак, благостање људи и очување животне средине убудуће морају ускладити како би се остварио одрживи развој за све. Због тога су лидери земаља чланица Уједињених нација приступили изради свеобухватног документа који је назван „Трансформација нашег света: Агенда за одрживи развој до 2030. године“. Агенда 2030 је усвојена у септембру 2015. године на Самиту о одрживом развоју у Њујорку и сматра се најцеловитијим планом до сада за уклањање екстремног сиромаштва, смањење неједнакости и заштити планете, узимајући у обзир различите нивое националног развоја и капацитета појединачних земаља [5]. Садржи 17 циљева одрживог развоја (COR) и 169 индикатора који треба да се остваре до 2030. године. Агенда наглашава важност промоције универзалног поштовања људских права и људског достојанства и темељи се на водећим начелима Повеље Уједињених нација и међународног права.

Право на воду у Миленијумској декларацији је обухваћено индиректно и само делимично. У оквиру трећег миленијумског циља: Развој и искорењивање сиромаштва захтева се да се до 2015. године преполови проценат становништва које или нема приступ или не може да приушти исправну пијаћу воду. Глобално гледано, овај циљ је делом испуњен, односно, проценат становништва без одрживог приступа безбедним изворима пијаће воде је преполовљен, међутим део који се односи на смањење пропорције оних који немају приступ основним санитарним условима није достигнут.

За разлику од Миленијумске декларације право на воду је у Агенди 2030 обухваћено детаљно и свеобухватно. Циљ одрживог развоја 6 (COR 6) позива на доступност и одрживо управљање водом и санитацијом за све и обухвата 8 подциљева (6.1 безбедна и приуштива пијаћа вода, 6.2 окончати праксу дефекацију на отвореном и обезбедити санитарне и хигијенске услове, 6.3 унапредити квалитет воде, обраду отпадних вода и безбедну поновну употребу, 6.4 повећати ефикасност коришћења воде и обезбедити снабдевање слатком водом, 6.5 спровести интегрисано управљање водним ресурсима, 6.6 заштитити и обновити водно повезане екосистеме, 6.а проширити подршку земљама у развоју у области водоснабдевања и санитације, 6.б подржати локално учешће у управљању водоснабдевањем и санитацијом) који се прате у односу на 11 индикатора [1].

Слоган Светског дана вода 2019. „Leaving no one Behind“, је адаптација централног обећања Агенде 2030 за одрживи развој: сви морају имати користи од напретка одрживог развоја и мора се настојати да користи прво досегну најзаосталији. Незанемаривање никога укључује значајно смањење броја људи који се суочавају са несташицом воде, како је предвиђено у Циљу одрживог развоја 6.4.

„Вода за све“ промовише право сваког човека на воду и потребу солидарности са људима и друштвима која су маргинализована или игнорисана и имају проблем са

приступом чистој води. Сви људи треба да имају право на приступ чистој води за пиће, за употребу у домаћинству и личну хигијену, чиме се унапређује јавно здравље, стандард становништва и добробит и развој заједница, што је од кључног значаја за одрживи развој и напредак човечанства. Глобално друштво не може даље да напредује док велики број људи широм света живи без чисте воде.

3. Стање Права на воду у Србији

Право на воду и санитацију имплицитно је препознато Уставом Републике Србије, као право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању [6].

Република Србија подржава, учествује и спроводи заједничке иницијативе Уједињених нација и Светске здравствене организације у областима водоснабдевања, канализације и промоције хигијене и заштите здравља становништва у вези са водоснабдевањем.

Република Србија је, уз друге државе, допринела креирању Агенде 2030 и развојних приоритета учешћем у националној кампањи Србија какву желим, која је била део глобалне кампање под називом Свет какав желим [5].

Као потписница Агенде 2030 и држава чланица Уједињених нација, Србија се обавезала на спровођење овог стратешки важног документа. Међутим, ни скоро десет година откако је Агенда 2030 ступила на снагу није начинила ни основне кораке у том правцу. Почетни корак ка спровођењу Агенде представља одређивање приоритета за Србију од датих 17 циљева одрживог развоја, у складу с националним контекстом, кроз консултације с великим бројем представника различитих заинтересованих. Тако одређени приоритети треба да се нађу у националном Плану развоја, који Србија још није усвојила. [5] Влада Републике Србије је јуна 2023. године, усвојила Уредбу о поступку припреме Нацрта плана развоја Републике Србије, којом је предвиђено да се посебна пажња посвети равномерном регионалном развоју, као и планирању развоја у складу са Агендом 2030, али Нацрт плана још увек није усвојен.

Да би Србија била у стању да напредује у интегрисању циљева одрживог развоја у најважнија планска документа и документа јавних политика, као и у спровођењу Агенде 2030 и њених циљева, као и мерењу напретка и извештавању о њему, неопходни су стратешки и институционални оквир и институционални капацитети, које Србија не поседује како на националном тако и на локалном нивоу. [5]

Када је у питању ЦОП 6: Обезбеђени санитарни услови и приступ пијаћој води за све кључни стратешки документ у овој области, а који се нарочито односи на спровођење циљане вредности ЦОР 6.3: Унапредити квалитет воде (УН индикатор 6.3.1), ЦОР 6.4: Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима (УН индикатор 6.4.1), и ЦОР 6.5 на свим нивоима је Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период од 2016. до 2034. године. У Стратегији је као главни циљ дефинисано постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на

правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума (УН индикатор 6.5.2). Према процени, за развој и ефикасно управљање у сектору вода у наредних 20. година потребно је издвојити 21,7 милијарди евра, од чега улагања за потребе канализације и заштите вода износе 43% (7,7 млрд. евра) (УН индикатор 6.5.1 и УН индикатор 6.а.1) [7].

У Извештају о напретку у спровођењу Циљева одрживог развоја до 2030. године за 2021. годину [8] и 2023. годину [9] се тврди да је у односу на подциљ 6.1 којим се предвиђа универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све остварен умерен напредак до 2021. године, а надаље се бележи стагнација. У погледу коришћења услуга санитације којима се безбедно управља региструје се стагнација у краткорочном оквиру, а негативан тренд у дугорочном и умерено удаљавање од циља. Значајан напредак остварен је код подциља 6.3 којим се предвиђа унапређење квалитета воде смањењем загађења и повећањем удела водних тела која имају добар статус воде, као и смањењем удела непречишћених отпадних вода из домаћинства и индустрије мерено повећањем популације која је прикључена на третман урбаних отпадних вода са најмање секундарним третманом и у погледу ефикасног коришћења воде, код подциља 6.4.

Расположиви подаци и стање на терену потврђују релативно спор напредак, стагнацију и удаљавање од већине подциљева циља ЦОП 6 Анекса 2030. На основу података Статистичког завода Србије када је у питању подциљ 6.1 којим се предвиђа универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све, проценат становништва прикључен на водовод 2015. године био је 84.9% (6,023,980 становника од укупно 7,095,383), а 2023. године 93.7% (6,244,589 становника од укупно 6,664,449). Међутим релативно велики напредак процента становништва прикљученог на водовод од 2015. до 2023. године од 8.8% је нереалан јер су проценти становништва прикљученог на водовод рачунати са актуелним укупним бројем становника, а укупни број становника се у међувремену смањило за око 430,000 хиљада, односно за 6.1% у односу на 2015. годину. Ако се прерачунају проценти становништва прикљученог на водовод за исту основу (укупан број становника 2023. године) добија се знатно скромнији напредак процента становништва прикљученог на водовод од 3.3% [10,11].

Глобалне бројке често прикривају значајне неједнакости међу регионима и између заједница. Тако је проценат становништва прикључен на систем јавног водоснабдевања највећи у Граду Београду у Јужно Бачком, Средње Банатском и Северно Банатском округу, а значајно мањи у Топличком и Браничевском, а затим Поморавском, Златиборском Моравичком, Колубарском, Мачванском и Западно Бачком округу [12].

Као што је већ речено физичко присуство инфраструктуре није исто што и приступ води и санитацији, односно физичка прикљученост становништва на јавне или сеоске водоводе не значи и да становништво има приступ довољној, безбедној, прихватљивој, физички доступној и приступачној води за личну и кућну употребу.

Када је у питању квалитет воде, истраживања показују да значајан број узорак воде узетих из градских и сеоских водоводних система и индивидуалних довода није у складу са Националним стандардима о хигијенској исправности воде за пиће, а најче-

шћи проблем су физичке и хемијске карактеристике воде. Према резултати испитивања исправности воде за пиће из јавних водовода и водних објеката које је извршио Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ у 2022. у Републици Србији у 25 области укупно је контролисано 2188 јавних водовода и водних објеката (156 јавних водовода градских насеља, 768 јавних водовода сеоских насеља и 1264 водна објекта). На физичко-хемијску исправност укупно је контролисано 93.594 узорка воде за пиће, од којих је 16,9% било неисправно, а на микробиолошку исправност 95.643 узорка воде, од којих је 5,5% било неисправно [13].

Када је у питању приступ води, из године у годину се констатује проблем недостатка воде у летњим месецима у Чачку, Пожеги, Горњем Милановцу, Бору, Пожаревцу, Великом Градишту, Лучанима, Лазаревцу, док је у Кикинди, Зрењанину, Тополи, Лајковцу, Краљеву, Туприји и још неким насељима оскудица у води праћена и неодговарајућим квалитетом воде. Проблем несташице воде у летњем периоду имају чак и неки велики градови, у периферним деловима [12]. Иницијатива „Право на воду“ упозорава да је и овог лета Србија жедна. Велика суша, све мањи водостаји и занемарена водна инфраструктура која је у све лошијем стању оставили су десетине градова и села без основног услова за живот – чисте пијаће воде. „Праву на воду“ током јуна, јула и августа 2025. пријављено је 108 локација из свих крајева земље – од севера Војводине до југа Србије. Многи крајеви уопште немају воде, а други већ недељама уводе рестрикције. Грађани јављају о пресушеним бунарима, мутној води, хаваријама на цевоводима и неправди која се осећа приликом сваког одвртања славине и од државе захтевају мере, али се ништа ново не догађа [14].

На основу података Статистичког завода Србије када је у питању подциљ 6.2 којим се предвиђа приступ становништва услугама санитације проценат становништва повезан на канализациони систем 2015. године био је 60.1% (4,264,325 становника од укупно 7,095,383), а 2023. године 69.4% (4,625,128 становника од укупно 6,664,449). Као и код процента становништва прикљученог на водовод релативно велики напредак процента становништва повезан на канализациони систем од 2015. до 2023. године од 9.3% је нереалан због смањења укупног броја становника 2023. године, за око 430,000 хиљада, односно за 6.1% у односу на 2015. годину. Ако се прерачунају проценти становништва повезан на канализациони систем за исту основу (укупан број становника 2023. године) добија се знатно скромнији напредак процента становништва повезаног на канализациони систем од 5.4% [10,11].

Као што је већ речено физичко присуство инфраструктуре није исто што и приступ води и санитацији, односно физичка прикљученост становништва на канализационе системе не значи и да становништво има безбедној, прихватљивој, физички доступној санитацији. Канализациони системи у насељима су грађени пре више десетина година углавном по општем систему и због повећања броја становника и рапидне урбанизације, не могу да задовоље потребе насеља, тако да у великом броју насеља при иоле већим падавинама долази до изливања отпадних вода и плављења објеката уз велике материјалне штете и опасности по здравље грађана.

На основу података Статистичког завода Србије када је у питању подциљ 6.3 којим се предвиђа унапређење квалитета воде смањењем загађења и повећањем удела

водних тела која имају добар статус воде, као и смањењем удела непречишћених отпадних вода из домаћинства и индустрије проценат становништва обухваћен третманом за пречишћавање отпадних вода 2015. године био је 12.1% (858.541 становника од укупно 7.095.383), а 2023. године 16.4% (1.092.970 становника од укупно 6.664.449). Као и претходно скроман напредак процента становништва обухваћеног третманом за пречишћавање отпадних вода од 2015. до 2023. године од 4.3% је нереалан због смањења укупног броја становника 2023. године, за око 430.000 хиљада, односно за 6.1% у односу на 2015. годину. Ако се прерачунају проценти становништва обухваћеног третманом за пречишћавање отпадних вода за исту основу (укупан број становника 2023. године) добија се још скромнији напредак процента становништва обухваћеног третманом за пречишћавање отпадних вода од 3.5% [10, 11].

Као што је већ речено, на основу расположивих података евидентно је да Србија неће испунити циљеве зацртане Агендом 2030 у погледу доступности и одрживог управљања водом и санитацијом. Поражавајуће је да Србија, уместо да се бар приближи остварењу зацртаних циљева, чак и према Извештајима о напретку у спровођењу Циљева одрживог развоја до 2030. године бележи стагнацију и “умерено” удаљавање од већине подциљева.

4. Пут напред

О узроцима лошег стања у Србији у области снабдевања водом, санитације, заштите водних ресурса и управљању водним ресурсима уопште и активностима за побољшање оваквог стања је много писано, па се овде наводе само неки узроци и активности које аутори сматрају веома значајним:

- Интегрално и одрживо управљање водним ресурсима, које треба да се базира на интегрисању свих расположивих водних ресурса и њиховом рационалном коришћењу за различите кориснике/намене (водоснабдевање становништва, индустрије, наводњавање и др), што је од кључног значаја имајући у виду чињеницу да је Србија једна од водом најсиромашнијих држава Европе, са изузетно неповољним, неравномерним водним режимима. У складу са овом чињеницом сви морају друкчије да се понашају и према води и према простору који је неопходан за развој водопривредних система. На жалост један од кључних проблема Србије, који све више отежава њен развој, али и доводи у питање опстанак у неким подручјима земље, је чињеница да већина становника, планера и доносилаца инвестиционих одлука не схвата ову егистенцијално најважнију чињеницу [15].
- Стварање институционалног и законског оквира за интегрално решавање проблема снабдевања водом, санитације, заштите вода и управљање водним ресурсима уопште усклађено са променама и кретањима у друштву, као и са савременим приступима управљању водама на принципу одрживог развоја. Чињеница да систем у коме је водопривредна делатност била раздвојена између неколико министарстава, јавних предузећа и државних агенција, није функционисао и да је довео до катастрофалних резултата у водопривреди, указује на то да би требало формирати јединствено министарство, које би се бавило водопривредом и интегралним управљањем

водних ресурса и јавна предузећа и агенције који ће се бавити стручним а не административним пословима. Од кључног значаја је обезбеђење и рад стручних кадрова у водопривреди, јер су до сада главну реч у институционалном систему водопривреде најчешће водили људи неодговарајућег професионалног профила који недовољно познају водопривредну проблематику, а малобројан стручни кадар је сведен на чиновнике канцеларијског типа. Не мање важно је стварање услова да јавност и сви заинтересовани имају утицај на рад министарства и пратећих предузећа и агенција и увид у њихове активности и последице тих активности.

- Када је у питању стварање законског оквира хитно треба донети нови Закона о водама, као базни документ и пратећа подзаконска акта којима би се дефинисале све делатности у водопривреди и усмеравале активности органа извршне власти и других друштвених субјеката.
- Веома је важно системско превазилажење „централистичког“ одлучивања код планирања и градње крупних инфраструктурних објеката, као и успостављање механизма објективног информисања јавности: шта се и зашто гради, по којој цени, шта су алтернативе, какви су ризици и др. и њеног суштинског ушешћа у процесу одлучивања [15].
- Монополски положај водопривреде пренет је и у сферу одлучивања, тако да су одлуке од стратешког значаја доношене у уском кругу људи, најчешће недовољно стручних и са површним познавањем водопривредне проблематике, а појединци су истовремено ангажовани на више нивоа, па чак и на местима која се међусобно искључују [16]. Проблем су и непотпуно дефинисани стандарди везани за израду и процедуре излагања и оцењивања студија оправданости градње и студија утицаја на животну средину. Досадашњи обим и ефекти реализације водопривредних објеката и система далеко су испод очекиваних, а показало се да су послови градње дуги и скупи, како због нереалних финансијских пројекција, тако и због проблема недефинисаних надлежности и обавеза учесника у градњи и управљању овим системима [15].
- Мониторинг систем и водопривредни информациони систем морају бити функционални, сигурни, једноставни за коришћење и морају обезбедити међусобну комуникацију, као и комуникацију са информационим системима из других области, чиме се стварају услови за доношење адекватних одлука у реалном времену.
- Хаотичном стању у водопривреди значајно је допринело неорганизовано и неодговорно приступање прикупљању, обради и коришћењу података о водним ресурсима и водопривредним објектима. Прикупљање података је сведено на минимум, али су и ти подаци углавном некомплетни или неупотребљиви због недефинисаног методолошког приступа и нивоа обраде, а такође су и недоступни јавности, стручним кадровима и свим другим заинтересованим.
- Реализација јединственог Водопривредног информационог система Србије, који би требао значајно да унапреди прикупљање података и њихову обраду, како би се створили информациони предуслови да се може на оптималан начин управљати свим сегментима водопривредне инфраструктуре, уз извлачење максималних

перформанси из њених интегралних система, већ тридесет година је практично на почетку.

- Треба напоменути да без адекватних података и информатичке подршке и без реализације модула мониторинга и информационог система неће моћи да се оствари оптимално дугорочно планирање и управљање водним ресурсима Србије уз извлачење максималних перформанси из сложених интегралних система.
- Израда стратешких и других докумената на бази реалних података и детаљних анализа природних чинилаца, постојећег и будућег стања у делу коришћења, заштите вода и заштите од воде, процени потреба, креирању приступа, мера и метода за добијање најповољнијих решења, анализи и дефинисању приоритета реализације, итд.
- У претходном периоду стратешки и други документи су рађени на бази непотпуних или претпостављених података, углавном без икаквих озбиљнијих анализа, а њихова израда је поверавана истим институцијама и пројектним тимовима, што је резултирало веома сличним документима препуним теоријских разматрања, дефиниција и образложења, чији је најчешће једини циљ, да замагле лоша понуђена решења и површно познавање водопривредне проблематике. Истовремено кадар, који за ову област постоји, обухвата многе струке и веома уско је специјализован, у потпуности је маргинализован и углавном ван водопривреде.
- Паралелно са претходним активностима неопходно је јачати институције, водопривредна и комунална предузећа на локалном нивоу које се баве водоснабдевањем и санитацијом у смислу развоја кадра, опреме и усаглашавања са европском праксом.
- Усмеравање финансијских средстава на реконструкцију, ревитализацију и доградњу комуналних водоводних мрежа и канализационих система, изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода и др.
- Губици у водоводним системима су огромни (просечно на нивоу Србије 40-50%), па би се и само њиховим свођењем у границе стандарда (до 20%), услови водоснабдевања осетно побољшали [15].
- Свуда где постоје повољне могућности, радити на развоју водоводне мреже којом би биле развојене пијаћа вода и вода за техничку употребу, чиме би се, на средњи рок, обезбедиле значајне уштеде.
- Имплементација мера штедње воде, примене штедљивих технологија и опреме, поновног коришћења воде, сакупљање и коришћење, где год је то могуће, атмосферских вода као техничке воде за заливање, прање површина и слично.

Као потписница Агенде 2030 и држава чланица Уједињених нација држава Србија као носилац дужности треба да обезбеди услуге приступа води и санитацији људима, који су носиоци права. Држава Србија треба да усвоји приступ заснован на људским правима и да гарантује права на воду и санитацију подједнако и без дискриминације.

Приступ заснован на људским правима захтева од држава као носилаца дужности да развију своје капацитете да испуне своје обавезе. Такође ствара оквир за учешће носилаца права и за позивање носилаца дужности на одговорност.

Да би, као носилац дужности, остварила циљеве везане за услуге приступа води и санитацији својим грађанима, држава Србија мора да превазиђе све препреке и да хитно предузме све потребне активности како би остварила значајан напредак у овој области.

У супротном Србији у овој области прети прилично мрачна перспектива. „Криза воде“ која је у Србија већ увелико присутна ће се продубљивати због климатских промена и све чешћих суша, прекомерног загађења водних ресурса, старења водоводних и канализационих система, све чешћих хаварија, повећања губитака итд., тако да ће све већем броју грађана бити ускраћено право на воду и санитацију као основно људско право, а Србија ће бити суочена са драматичним застојем у даљем одрживом развоју у свим областима.

5. Закључак

Приступ води и санитацији су признати од стране Уједињених нација као људска права фундаментална за здравље, достојанство и просперитет сваког човека и обухваћена су Агендом 2030. Као потписница Агенде 2030 и држава чланица Уједињених нација држава Србија се обавезала на спровођење овог стратешки важног документа и треба да обезбеди услуге приступа води и санитацији својим грађанима. Међутим на основу расположивих података евидентно је да Србија неће испунити циљеве зацртане Агендом 2030 у погледу доступности и одрживог управљање водом и санитацијом. Поражавајуће је да Србија, уместо да се бар приближи остварењу зацртаних циљева, чак и према Извештајима о напретку у спровођењу Циљева одрживог развоја до 2030. године бележи стагнацију и „умерено“ удаљавање од већине подциљева.

Ако Србија хитно не предузме мере на решавању проблема снабдевања водом и санитације, не само да велики број грађана неће имати приступ води за личну и кућну употребу и адекватној санитацији и да ће им бити ускраћено прво на воду и санитацију, као основно људско право, већ ће бити угрожен комплетан даљи одрживи развој Србије у свим областима.

Захвалница

Ово истраживање је подржано од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, у оквиру Споразума о финансирању научно-истраживачког рада наставног особља на Грађевинско-архитектонском факултету Универзитета у Нишу - Регистарски број: 451-03-137/2025-03/200095 од 02.04.2025.

Литература

- [1] Čista pijaća voda i bolji sanitarni uslovi, <https://sdgs4all.rs/topics/cista-voda-sanitarni-uslovi/>
- [2] Булат П. Значај обезбеђивања хигијенски исправне воде за пиће. *Водоснабдевање становника брдско-планинских предела*, Српска академија наука и уметности, Београд. 2018:11-8.

- [3] Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (ICESCR) у Општем коментару 15 (Чл. 11 и 12 Пакта), <https://cref.pars.rs/ujedinjene-nacije/115-un-pakt-esk-prava/opsti-komentari/854-ok-pakt-icescr-15>, Приступљено 20.08.2025.
- [4] „International Decade for Action 'Water for Life' 2005-2015. Focus Areas: The human right to water and sanitation”. United Nations (на језику: енглески). Приступљено 18.08.2025.
- [5] Kako међународне организације и државе обликују животе грађана?, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
- [6] „Resolution 64/292: The human right to water and sanitation”. United Nations. август 2010. Приступљено 18.08.2025.
- [7] Србија и Агенда 2030. Мапирање националног стратешког оквира у односу на циљеве одрживог развоја, Влада Републике Србије
- [8] Извештај о напретку у остваривању Циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији - Извештај за 2021. годину, РГЗ Србије
- [9] Извештај о напретку у остваривању Циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији - Извештај за 2023. годину, РГЗ Србије
- [10] Статистички годишњак Републике Србије 2017., Републички завод за статистику Србије, Београд 2017.
- [11] Статистички годишњак Републике Србије 2024., Републички завод за статистику Србије, Београд 2024.
- [12] Воде Србије - У времену прилагођавања на климатске промене, Министарство пољопривреде и заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине, 2015.
- [13] Извештај о здравственој исправности воде за пиће јавних водовода и водних објеката у републици Србији за 2022. годину, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, Београд, 2023.
- [14] Иницијатива Право на воду: Растућа хуманитарна криза у Србији – више од 100 места без воде, <https://www.danubeogradu.rs/2025/08/inicijativa-pravo-na-vodu-rastuca-humanitarna-kriza-u-srbiji-vise-od-100-mesta-bez-vode/>, Приступљено 22.08.2025. године
- [15] Докмановић Петар Б, Никић Зоран Н, Анализа (не)одрживости актуелне стратегије водоснабдевања у Србији, *Техника* вол. 70, бр. 3, 2015, стр. 433-441
- [16] Milićević D, Milićević S, Osnovni elementi nove politike voda u Srbiji, *Међународна конференција Правни аспекти одрживог управљања водним ресурсима*, International Association for Water Law, Center for Energy Petroleum and Mineral Law and Policy - Program for Water Law and Policy, Jugoslovensko udruženje za vodno pravo, Institut za vode Republike Srpske, Teslić, 14-18. мај 2001, Republika Srpska, Collected Papers pp. 319-332, 2001.